

2012-01-24

Ert diarienummer: U2011/5355/S

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Diarienummer: 1085/2012

Ansvarig handläggare: Jenny Ek, jenny.ek@sdr.org

Remissvar på Skolans dokument – insyn och sekretess, SOU 2011:58

Sveriges Dövas Riksförbund, SDR lämnar remissvar på betänkandet av *Utredningen om sekretess för uppgifter i skolväsendet och vissa andra utbildningsformer och verksamheter*, SOU 2011:58. En stor del av vår målgrupp går eller har gått i specialskolan för döva och hörselskadade elever och SDR anser att specialskolan ska omfattas av samma sekretessreglering som andra skolformer. Idag väljer en del döva och hörselskadade att gå i andra skolor än specialskolan, vi har därför kommenterat delar som berör både specialskolan och andra skolor.

Med anledning av följande reflektioner ställer vi oss undrande hur sekretessen kan komma att påverka åtgärdsprogrammen och beslut om särskilt stöd och specialpedagogiska insatser i form av teckenspråk. Det är avgörande att föräldrar och skolan ser elevernas behov i ett livsperspektiv och har kompetens samt förståelse för olika insatser och konsekvenserna av desamma. Vår farhåga är att sekretessen kombinerat med en bristfällig kompetens om döva och hörselskadades behov av teckenspråk försvårar en granskning huruvida elever får rätt stöd i sin skolgång och insamling av statistik över hur många elever som har behov av teckenspråk. I Språklagen (2009:600) anges följande:

§9 Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

§14:2 ... den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

SDR betonar att det allmänna, i detta fall skolan, inte enbart ska se teckenspråk som ett särskilt stöd utan också som ett fullvärdigt språk. Skolan har ett stort ansvar för att främja och utveckla det svenska teckenspråket. Var finns annars den optimala platsen för att inhämta ny kunskap, utveckla en tvåspråkighet bestående av svenskt teckenspråk och svenska (både talad och skriven) för att kunna planera sin framtida utbildning och bereda sig för livet som vuxen?

SDR STOCKHOLM
Förmansvägen 2
117 43 Stockholm
Texttelefon: 08-442 14 60
Telefon: 08-442 14 61
Fax: 08-442 14 99

SDR LEKSAND
Box 300
793 27 Leksand
Texttelefon: 0247-641 01
Telefon: 0247-641 00
Fax: 0247-151 03
Besöksadress: Västanviks folkhögskola

Webbplats: www.sdrf.se
E-post: sdr@sdrf.se

Bankgiro: 900 - 0241
PlusGiro: 90 00 24 - 1
Organisationsnummer: 88 26 00 - 22 82
Styrelsens säte: Leksand

Särskilt stöd

Enligt den svenska skollagen ska varje elev ges stöd och stimulans att utvecklas så långt som möjligt och att nå kunskapsmålen. Men enligt en enkätundersökning som Lärarförbundet gjort nekades varannan lärare att sätta in extra stöd till elever som anses ha behov av det.

Undersökningens resultat visar att 80 procent av grundskolelärarna inte kan ge tillräckligt stöd till elever som behöver det, medan 70 procent av gymnasielärarna säger detsamma. Hälften av lärarna har under det senaste året blivit nekade extra stöd till en elev när man sett att det funnits behov. Ytterligare 18 procent säger att de nekats sätta in stöd under tidigare år. Mer om undersökningen och efterföljande debattartiklar finns på www.lararforbundet.se.

I betänkandet anges det att med ett missförhållande avses *”en avvikelse från skollagen eller andra författningar som gäller för utbildningen eller verksamheten och som riskerar barns eller elevers hälsa, säkerhet eller möjlighet, att efter sina förutsättningar, utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens eller verksamhetens mål.”*

Att så många elever nekades det extra stöd som de behöver, enligt undersökningen av Lärarförbundet, måste ses som ett missförhållande. I den drabbade elevgruppen finns döva och hörselskadade elever med behov av teckenspråk och tvåspråkighet.

Teckenspråk och tvåspråkighet

Vi anser att det är ett missförhållande om elever med behov av teckenspråk nekades eller på grund av okunskap inte erhåller teckenspråk och teckenspråkig undervisning i skolan. Det finns många hörselskadade och döva som idag i vuxen ålder känner sig berövade ett språk för att deras föräldrar och lärare inte ansåg att eleverna som barn behövde teckenspråk.

Hörselskadan kan med tiden försämrats så att personen senare i livet kan komma att få *behov* av teckenspråk. Den hörselskadade kommer med största säkerhet att hamna i situationer där teckenspråk hade varit bra att kunna. Eleven kan komma att utveckla ett större behov av teckenspråk i takt med hur svårighetsgraden i studierna ökar. Många hörselskadade upptäcker vid gymnasie- eller universitetsstudierna att deras hörsel inte räcker för att kunna hänga med i studierna, med risk för dåliga studieresultat som följd. Att då använda teckenspråkstolk vid studierna är otänkbart om studenterna inte fått lära sig teckenspråk tidigare och behärskar det. Det är därför viktigt att eleverna får tillgång till både svenska (både i talad och skriven form) och teckenspråk tidigt, för att själv framöver få bestämma vilket språk som fungerar bäst i olika situationer. **Det är valfrihet, delaktighet och tvåspråkighet på riktigt!**

Det allmänna, i det här fallet alltså skolan, måste säkerställa att alla döva och hörselskadade barn får utveckla svenska och ett fullvärdigt teckenspråk som komplement till varandra. Det bästa för barnen är att få teckenspråk så tidigt som möjligt och att gå i en teckenspråkig förskola där de får ingå i en teckenspråkig miljö. Där ges barnen optimala förutsättningar att påbörja utvecklingen av sin tvåspråkighet. I annat fall framträder elevernas behov förr eller senare under skolgången utan någon möjlighet till teckenspråksmiljö i sin skola. Då krävs en utredning och det blir alltför många frågetecken om och när teckenspråk anses vara särskilt stöd eller ett fullvärdigt språk. Krävs det ett åtgärdsprogram för att eleven i fråga ska få teckenspråk eller räcker det med IUP? Vi menar att elever med behov av teckenspråk ska få det utan byråkrati, budgetamar och alla sekretessregler som kan bromsa upp processen och därmed försämra elevens förutsättningar till en fullgod utbildning. Det värsta som kan hända är att eleven endast får enstaka tecken som en specialpedagogisk stödåtgärd till talad svenska bara för att kunna hänga med i undervisningen och ingen till spontan kommunikation på teckenspråk med andra. Teckenspråk som ett extra stöd till eleven kan endast utvecklas till ett fullvärdigt språk när eleven vistas i en teckenspråkig miljö. Det krävs en spetskompetens i teckenspråk och tvåspråkighet för att kunna se elevernas behov av teckenspråk, på vilket sätt

skolan kan (eller inte kan) tillgodose detta behov, hur eleven ska erbjudas tvåspråkighet genom att ha teckenspråk som ämne samt hur elevens studieresultat kan förbättras för att lättare nå kunskapsmålen om eleven får tillgång till teckenspråkstolk i undervisningen. Denna kompetens måste finnas under utformningen av åtgärdsprogram och vi tvivlar på att en sådan kompetens finns på Sveriges skolor idag.

Det finns döva och hörselskadade elever som har elevassistenter i skolan för att de behöver teckenspråk. Assistenterna återger på teckenspråk det som sägs i klassrummet när eleven inte hänger med. Men det är inte synonymt med en teckenspråkstolk, som genomgått en utbildning i teckenspråk och tolkning. Det är nu nödvändigt med en kartläggning som ska belysa i vilken omfattning döva och hörselskadade elever i grund- och gymnasieskolan har assistenter och teckenspråkstolkare, vilken kompetens assistenterna och tolkarna har samt elevernas upplevelse av sin skolsituation, hur assistenter/tolkare kan påverka elevernas studier och sociala samspel.

SDR kräver att elevassistenter till döva och hörselskadade har en dokumenterad och formell utbildning i teckenspråk, i annat fall kan elevens kunskapsinhämtning bli hämnad och eleven får det svårare att nå kunskapsmålen. Därmed går elevens rätt till en likvärdig utbildning om intet. En sådan kompetens ska vara en självklarhet i rekryteringen av elevassistenter som ska jobba med döva och hörselskadade elever.

SDR ställer sig i övrigt bakom allt det väsentligt som betänkandet lyfter fram men vill särskilt kommentera följande punkter:

6.5.1 Tidigare reglering

På sidan 118 återfinns följande text:

”Här rörde det sig ju om elever som hade svårigheter i det vanliga skolarbetet på grund av exempelvis sjukdom, fysiskt handikapp, svag begåvning, sociala eller känslomässiga störningar eller bristande kunskaper och färdigheter.”

Enligt Socialstyrelsen ska inte ordet handikapp användas när man syftar på en funktionsnedsättning, som i detta fall en fysisk funktionsnedsättning.

7.2 Övervägande och förslag

I förslaget anges det att ”*Slutet i beslut om åtgärdsprogram undantas från sekretessen.*” Vi anser att det krävs ett förtydligande vilket slut av beslutet som ska undantas om inte beslutet i helhet.

10.3 Behovet av ytterligare sekretess inom skolväsendet

Utredningen föreslår att sekretessen ska utökas för att även gälla ”*en enskilds personliga förhållanden som hänför sig till ärende om mottagande i grundsärskolan enligt 7 kap. 5§ Skoll.*” Vi anser att specialskolan för döva och hörselskadade också ska omfattas av den sekretessen då de har elever som läser enligt särskolans kursplaner.

15.4 Utredning om flexibel specialskola

SDR har tillsammans med Hörselskadades Riksförbund, Förbundet Sveriges Dövblinda och Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn lämnat ett gemensamt remissvar på *Med rätt att välja*. SDR har också utöver detta också skrivit ett särskilt remissvar för att

betona att utredningen inte tillräckligt har analyserat konsekvenserna av de förändringar som föreslås, vilket gör utredningen till ett otillräckligt underlag för beslut.

I SDR:s remissvar återfinns följande text:

SDR tillvaratar teckenspråkiga döva och hörselskadades intressen. Vi ser en skrämmande utveckling i omvärlden, där dövskolor läggs ner på löpande band efter beslut fattade av myndigheter som inte har kunskap om döva och hörselskadades kultur och livsvillkor och därmed inte heller om teckenspråksmiljöns avgörande betydelse för ett gott liv.

Detta är motstridigt den acceptans som finns för det svenska teckenspråket och dess ställning i Sverige. Sverige har alltsedan 1981, då Sveriges riksdag erkände det svenska teckenspråket som undervisningsspråk för teckenspråkiga döva, internationellt betraktats som ett föregångsland. Vid den 16e internationella dövlararkongressen, ICED i Vancouver 2010, uttalades att beslutet vid dövlararkongressen i Milano 1880 att förbjuda teckenspråket i dövundervisningen, varit till skada för döva i hela världen.

World Federation of the Deaf, WFD, stödjer resolutionen som uppmanar all världens nationer att minnas historien och försäkra att deras utbildningsprogram accepterar och respekterar alla språk och all form av kommunikation.

SDR anser vidare att införandet av deltidsstudier tyder på att ingen av de skolformerna fungerar optimalt för elever som är döva och hörselskadade, då ingen av skolformerna kan tillgodose elevernas behov fullt ut. Vi ser nu en uppenbar risk att deltidsutbildning, för att få en teckenspråksmiljö, kan komma att anses vara ett särskilt stöd.

Vi, tillsammans med Hörselskadades Riksförbund, Förbundet Sveriges Dövblinda och Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, tror istället på att ha en ny sammanhållen skolorganisation för vår gemensamma målgrupp bestående av hörselskadade och döva elever samt elever med dövblindhet - en reform som också innebär en omfattande förändring av dagens specialskola. I vårt gemensamma remissvar och gentemot utbildningsdepartementet har vi drivit följande om en ny skolorganisation:

Skolor där undervisning och övrig verksamhet sker på svenskt teckenspråk respektive tal med hörselteknisk utrustning. Skolorna ska ha förutsättningar att driva sin verksamhet med ett långsiktigt förhållningssätt. Vi anser - i detta sammanhang - att det nu är dags att se över möjligheten att andra aktörer än staten kan ansvara för driften av dagens specialskolor. Skolorna ska ingå i en organisation där det finns en nationell samordnare och stå under statlig kvalitetskontroll och garanti. En del av den förnyelsen vi vill uppnå är att begreppet specialskola avskaffas.

Regionala resurscenter som tar initiativ till och samordnar insatser för samtliga elever i vår målgrupp. Resurscentren ska stå för kontinuitet och ha specialistkompetenser som kan ge stöd och information till elev, föräldrar och skolpersonal oavsett vilken skolform eleven går i. Uppdraget ska omfatta bland annat erbjudande om tekniska, rumsakustiska/auditiva, visuella och pedagogiska insatser samt teckenspråkslärare. Dessutom kan resurscentret samordna gruppverksamhet så att elever får möjlighet att träffa andra hörselskadade och döva elever samt elever med dövblindhet. Resurscentret kan också erbjuda teckenspråksutbildning för föräldrar.

En nationell samordnare med ansvar för att alla hörselskadade och döva elever samt elever med dövblindhet får den skolgång de behöver. I uppdraget ska ingå fort- och vidareutbildning av skolpersonal, statistikinsamling, kvalitetssäkring av målgruppens utbildning, initiativ till forskning och utveckling samt att följa utvecklingen inom hörsel/dövpedagogisk verksamhet både nationellt och internationellt.

I betänkandet *Utredningen om sekretess för uppgifter i skolväsendet och vissa andra utbildningsformer och verksamheter* återges följande på sidan 148:

*”De förslag som lämnas av Utredningen om en flexibel specialskola kan också förutsätta förnyade ställningstaganden till behovet av sekretessbrytande bestämmelser. I delbetänkandet *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp* (SOU 2011:30) föreslås en rätt till deltidstudier i de obligatoriska skolformerna med en skyldighet för huvudmännen att samråda inför utvecklingssamtal och om innehållet i elevens individuella utvecklingsplan. Även när det gäller frågor om särskilt stöd och åtgärdsprogram förutsätts en samverkan.”*

Det är förenat med risker att förutsätta en samverkan om man inte tydliggör vilken skola som tar det yttersta ansvaret för deltidselevernars IUP och åtgärdsprogram samt hur deras integritet ska säkras när eleverna har två skolor och två olika lärar- och skolhälsovårdsteam som tar del av de sekretessbelagda dokumenten. Hur ska eleverna garanteras att IUP och åtgärdsprogram är korrekt och likvärdigt gjorda när elevens skolgång är förlagd på två olika skolor? Det gäller förstås också när eleverna i fråga vill byta skola och dokumenten ska förmedlas till den nya skolan. Det krävs en utomordentlig samverkan mellan skolorna, berörda lärare och elevernas målsmän, för att elevernas integritet ska säkras och studiero tryggas.

Sveriges Dövas Riksförbund

Ragnar Veer
Förbundsordförande